

Research articles

The development of miniature dentist to monitor dental caries in the students' permanent teeth at Bansokseawsansuk School, Huayjod Subdistrict, Kranuan District, Khon Kaen Province

Kingkarn Khunsorn

M.P.H, Faculty of Public Health,
Mahasarakham University

Sirinart Tongsiri

M.D., Ph.D., Assistant Professor,
Faculty of Medicine, Mahasarakham
University

Sumattana Glangkarn

Ph.D., Assistant Professor,
Faculty of Public Health,
Mahasarakham University

Abstract

The purpose of this action research was to study the development of miniature dentist to monitor dental caries in the students' permanent teeth at Bansokseawsansuk School, Huayjod Subdistrict, Kranuan District, Khon Kaen Province. The samples were 30-Grade 6 students selected by the purposive sampling. The data collection included the quantitative data which were collected by the questionnaires and the qualitative data that were obtained by observing, group conversation in-depth interviews, Data were analyzed using the content and the descriptive analysis such as frequency, percentage, mean and standard deviation.

The results showed that the development of miniature dentist to monitor the dental caries in the students' permanent teeth at Bansokseawsansuk School consisted of: 1) the discussion about the problem of dental health, the action plan 2) the plan for the action by organizing activities in school 3) the interview of knowledge and understanding and behavioral observation with regard to the activity participation and monitoring the dental caries in permanent teeth 4) Following and evaluation of the implementation. After all processes completed, it was found that the sample developed the monitoring system of dental caries.

The level of participation in monitoring the dental caries in permanent teeth of students was higher than before the operation. Regarding the activity which the researcher constructed the samples involved in every step comprised thinking, planning, performing, evaluation, and getting benefit. The small conversation group allowed an opportunity to share their inquiries, suggestions and knowledge.

Keywords : The development of miniature dentist, monitor

บทความวิจัย (Research articles)

การพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ของนักเรียน โรงเรียนบ้านโสกเสี้ยวแสนสุข ตำบลห้วยโจด อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

กิ่งกาญจน์ ขุนสอน

นิสิตปริญญาโท สาขาการจัดการระบบสุขภาพ

คณะสาธารณสุขศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ศิรินาถ ดงศิริ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะแพทยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สมัทนา กลางคาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสาธารณสุขศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโสกเสี้ยวแสนสุข ตำบลห้วยโจด อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ผู้เข้าร่วมวิจัยประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยวิธีการใช้แบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสังเกต การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และข้อมูลเชิงปริมาณโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ ของนักเรียน โรงเรียนบ้านโสกเสี้ยวแสนสุข ประกอบด้วย 1) ประชุมปรึกษาหารือปัญหาทันตสุขภาพ การจัดทำแผนปฏิบัติการ 2) การนำแผนสู่การปฏิบัติโดยการจัดกิจกรรมในโรงเรียน 3) สัมภาษณ์ ความรู้ความเข้าใจในการร่วมกิจกรรมการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ และสังเกตพฤติกรรมการดำเนินงานเฝ้าระวังโรคฟันผุ 4) การติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการพัฒนาการดำเนินงานเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ มีระดับการมีส่วนร่วมด้านการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ของนักเรียน สูงกว่าก่อนการดำเนินการ ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย การให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับประโยชน์ การจัดกิจกรรม สนทนากลุ่มย่อย เป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างได้ซักถามและเสนอแนะข้อคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

คำสำคัญ : การพัฒนาทักษะชีวิต; การเฝ้าระวัง

บทนำ

ปัญหาทางสุขภาพช่องปากเป็นปัญหาทางสาธารณสุขสำคัญที่สร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจและทำลายสุขภาพของประชาชน โดยโรคในช่องปากที่พบบ่อยและเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญสองอันดับแรกในวัยรุ่นตอนต้นได้แก่ โรคฟันผุและโรคเหงือกอักเสบจากการรายงานการสำรวจสถานะทันตสุขภาพแห่งชาติที่ทำการสำรวจทุก 5 ปี ครั้งล่าสุดพ.ศ. 2555 พบว่าในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นอายุ 12 ปีซึ่งเป็นกลุ่มสำคัญทางระบาดวิทยาเนื่องจากเป็นอายุที่มีฟันแท้ขึ้นครบ 28 ซี่ในช่องปาก¹ ปัจจุบันยังพบว่าโรคฟันผุเป็นปัญหาที่สำคัญในเด็กวัยเรียน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และถ้าหากไม่ได้รับการดูแลรักษาตั้งแต่แรกเริ่มอย่างต่อเนื่องอาการของโรคจะลุกลามไปมากจนอาจทำให้ต้องสูญเสียฟันซี่นั้นไป ซึ่งพบว่าในประเทศไทย โรคฟันผุยังคงเป็นปัญหาสาธารณสุขปัญหาหนึ่งที่มีมายาวนานอย่างต่อเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันทำให้เกิดการสูญเสียทั้งสุขภาพร่างกายและจิตใจ² จากรายงานผลการสำรวจสถานะทันตสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 7 พ.ศ.2555 สถานการณ์การเกิดโรคฟันผุในฟันแท้ของเด็กอายุ 12 ปี ดีขึ้นเล็กน้อยโดยพบว่ามีร้อยละ 52.3 ของเด็กกลุ่มนี้เป็นโรคฟันผุเมื่อเทียบกับร้อยละ 56.9 และ 57.3 ในปี 2550 และ ปี 2543-44 รวมทั้งค่าเฉลี่ยฟันผุดอนอด (DMFT) ที่มีแนวโน้มลดลงเป็น 1.3 ซี่ต่อคน จากเดิมที่คงที่มาโดยตลอดที่ 1.5 ซี่ต่อคน แต่ยังคงเป็นปัญหาทางด้านทันตสุขภาพในประเทศไทยที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งเนื่องจากโรคในช่องปาก เช่น โรคฟันผุ ปัญหาการสูญเสียฟันถึงแม้ไม่ใช่ปัญหาที่ร้ายแรงถึงชีวิตแต่ก็บั่นทอนจิตใจ ด้านการเฝ้าระวังทันตสุขภาพก็สำคัญมากเพราะจะทำให้ตรวจพบปัญหาทันตสุขภาพได้ทันทั่วทั้งที่ และเพื่อให้สามารถตรวจพบโรคหรือความผิดปกติตั้งแต่ในระยะแรก สามารถป้องกันหรือควบคุมได้ก่อนที่จะลุกลามจนยากที่จะแก้ไขได้ อันจะเป็นประโยชน์

โดยตรงต่อตัวนักเรียน ทำให้แก้ไขปัญหากระบวนการทันตสาธารณสุขได้อย่างจริงจัง³

จากการที่บุคลากรได้มีการออกตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียนตามโครงการยิ้มสดใสเด็กไทยฟันดีทุกปี ซึ่งมีกิจกรรมคือการตรวจฟัน เพื่อนำไปสู่กระบวนการเคลือบหลุมร่องฟันและอุดฟัน แต่พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีฟันผุในฟันแท้ที่เคยได้รับการเคลือบหลุมร่องฟัน คิดเป็นร้อยละ 64.67 ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการส่งเสริมป้องกันอย่างเร่งด่วน³ และจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น จากแบบฟอร์มการตรวจฟันนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเขตพื้นที่ตำบลห้วยโจด อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ และพบว่าโรงเรียนบ้านโสกเสี้ยวแสนสุข มีปัญหาโรคฟันผุมากกว่าโรงเรียนอื่นที่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลห้วยโจด ดังนั้นจากข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัย ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญ ที่จะแก้ปัญหาในเรื่องการพัฒนาทันตะจิ๋วเพื่อการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโสกเสี้ยวแสนสุข หากแต่ยังคงมีปัจจัยสำคัญ แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุ ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีการวางแผนเพื่อส่งเสริม ป้องกัน ให้เด็กมีสุขภาพช่องปากที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่ทันตสุขภาพที่ดีขึ้น จากที่พบว่าการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากข้างต้นที่กล่าวมายังไม่สามารถส่งผลให้นักเรียนมีทันตสุขภาพที่ดีได้ และจากการที่ได้ดำเนินงานทันตสุขภาพมาโดยตลอดและหารือกับคณะครูอนามัยโรงเรียน พบว่า ปัญหาที่โรงเรียนต้องแก้ไข คือ ปัญหาโรคฟันผุ การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาให้เกิดพฤติกรรมด้านทันตสุขภาพของนักเรียน คือ อาศัยการมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการเฝ้าระวังและดูแลด้านทันตสุขภาพ จัดกิจกรรมการตรวจสุขภาพช่องปากด้วยตัวเองเพื่อค้นหา

ปัญหาในช่องปากนั้น สามารถทำให้เด็กได้ตระหนัก และเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านทันตสุขภาพ คือเด็กนักเรียนรู้สึกว่าคุณเองสามารถทำได้ มองเห็นความสำคัญของปัญหา ความรุนแรงของ ปัญหาและผลที่จะตามมาในอนาคต รวมทั้งให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาให้เด็กนักเรียนเป็นแบบอย่างด้วยกัน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและถาวร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพต่อไป⁴

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาพฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปากและสร้างผู้นำในการดูแลสุขภาพช่องปากของนักเรียนโรงเรียนบ้านโสกเสี้ยวแสนสุข ตำบลห้วยโจด อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้กระบวนการ PAOR ขั้นวางแผน (Planning) ศึกษาบริบทและประเมินสถานการณ์เกี่ยวกับปัญหาโรคฟันผุในฟันแท้ในช่องปากของนักเรียนก่อนการดำเนินการ ร่วมกันประชุมปรึกษาหารือเพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการในการดำเนินงานโดยข้อมูลได้จากการสำรวจและร่วมกันดำเนินการศึกษาวิเคราะห์

ขั้นปฏิบัติการ (Action) ประชุมผู้รับผิดชอบงานทันตสาธารณสุขในเขตพื้นที่คุณครูอนามัย เพื่อร่วมกันเสนอแนวคิดในการจัดทำแผนการพัฒนาทันตกิจ

ขั้นการสังเกต (Observation) การสังเกต หรือการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือการเก็บรวบรวมหลักฐานเป็นขั้นตอนที่ได้จากการปฏิบัติงานของ ผู้วิจัยที่ได้ปฏิบัติงานตามแผนตามระยะเวลาที่กำหนดไว้และกิจกรรมในแผนที่กำหนดไว้โดยดำเนินการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในการ

ปฏิบัติงานโดยผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นมาเพื่อเก็บรวบรวมหลักฐานมาประกอบการทำวิจัย

ขั้นสะท้อนผล (Reflection) สรุปข้อค้นพบ และการสะท้อนผล ที่ได้จากการพิจารณาผลของการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ เพื่อสรุปผลการดำเนินการสู่ นักเรียนโรงเรียนบ้านโสกเสี้ยวแสนสุข และปรับแผนการปฏิบัติ

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโสกเสี้ยวแสนสุข ตำบลห้วยโจด อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2556 จำนวน 30 คน คุณครูอนามัยจำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ชุดดังนี้

ชุดที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามคุณลักษณะทางประชากรเป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์การได้รับความรู้

ตอนที่ 2 แบบทดสอบความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ โรคในช่องปาก การป้องกันรักษาโรคฟันผุ การดูแลสุขภาพช่องปากอาหารและโภชนาการกับสุขภาพช่องปาก วัดโดยใช้แบบสอบถามความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นข้อคำถามแบบปรนัยเลือกตอบ มี 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ มีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

ตอบถูกกำหนดให้ 1 คะแนน

ตอบผิดกำหนดให้ 0 คะแนน

ด้านทันตสุขภาพเป็นข้อคำถามลักษณะเดิมและเลือกตอบจำนวน 10 ข้อ การแปลความหมายคะแนนความรู้ด้านทันตสุขภาพ แบ่งคะแนนเป็น 3 ระดับดังนี้

ระดับสูง คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป (ตอบ ถูก 16 – 20 ข้อ)

ระดับปานกลาง คะแนนร้อยละ 60 – 79.99 (ตอบถูก 12 – 15 ข้อ)

ระดับต่ำ ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60 (ตอบ ถูก 1 – 11 ข้อ)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการปฏิบัติตัวในการเฝ้าระวังโรคฟันผุ แต่ละข้อคำถามมี 3 ตัวเลือกคือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบางครั้ง และไม่เคยปฏิบัติ จำนวน 10 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ปฏิบัติประจำ 2 คะแนน

ปฏิบัติบางครั้ง 1 คะแนน

ไม่เคยปฏิบัติ 0 คะแนน

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของคุณครูในการเฝ้าระวังโรคฟันผุ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ เคยมีส่วนร่วม และไม่เคยมีส่วนร่วม โดยให้เลือกเพียงคำตอบเดียว จำนวน 15 ข้อ โดยมีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

เคยมีส่วนร่วมกำหนดให้ 1 คะแนน

ไม่เคยมีส่วนร่วมกำหนดให้ 0 คะแนน

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของคุณครูและนักเรียนด้านการเฝ้าระวังด้านโรคฟันผุ ในฟันแท้จำนวน 5 ข้อ

ผลการวิจัย

จากผลวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลได้ดังนี้ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 63.3 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 36.7 เป็นเพศชายนักเรียนมีอายุ 12 ปี ผู้ปกครองส่วนใหญ่ ร้อยละ 46.7 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และร้อยละ 36.7 มีอาชีพรับจ้าง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 50.00 มีรายได้ระหว่าง 2,500 – 5,000 บาท ต่อเดือน เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 50 อาศัยอยู่กับพ่อและแม่เด็กนักเรียน ร้อยละ 83.3 ได้เงิน

มาโรงเรียนวันละ 20 – 50 บาท เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 43.3 แปรงฟันหลังอาหารกลางวัน ที่โรงเรียนเป็นบางวัน และส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.7 จะแปรงฟันวันละสองครั้ง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.7 ผ่านการได้รับความรู้ด้านทันตสุขภาพ จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ความรู้เรื่องการดูแลทันตสุขภาพและปัจจัยที่มีผลต่อสภาวะฟันแท้ของนักเรียนจากผลการศึกษาพบว่าก่อนการดำเนินการพัฒนานักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 63.67 มีระดับความรู้อยู่ในระดับปานกลาง และหลังดำเนินการพัฒนา นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 93.99 มีความรู้ในระดับสูง

การปฏิบัติตัวในการเฝ้าระวังโรคฟันผุของนักเรียน จากผลการศึกษาพบว่าก่อนการดำเนินการพัฒนา ส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.76 มีการปฏิบัติตัวเป็นประจำที่ถูกต้อง และหลังดำเนินการพัฒนานักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 83.73 มีการปฏิบัติตัวเป็นประจำที่ถูกต้อง

การมีส่วนร่วมของคุณครูในการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ของนักเรียน จากผลการศึกษาพบว่าร้อยละ 66.7 คุณครูเคยมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง และหลังดำเนินงานคุณครูมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง ผลการเปรียบเทียบด้านการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ของนักเรียน จากผลการศึกษาพบว่า ก่อนการได้รับความรู้ทันตสุขภาพ นักเรียนมีความรู้ด้านทันตสุขภาพ ร้อยละ 57.98 และหลังจากได้รับความรู้ทันตสุขภาพ นักเรียนมีความรู้ด้านทันตสุขภาพร้อยละ 94.7 ก่อนการดำเนินการเฝ้าระวังมีความคิดเห็นว่าโรคฟันผุไม่สามารถรักษาให้หายได้ร้อยละ 73.3 และหลังการดำเนินการร้อยละ 100 ก่อนการดำเนินการ มีความคิดเห็นว่าการรับประทานอาหารรสหวานทำให้มีอาการเสียวฟันร้อยละ 43.3 และหลังการดำเนินการมีความคิดเห็นร้อยละ 100 ก่อนการดำเนินการมีความคิดเห็นว่าเป็นลักษณะหลุมร่องฟันลึกทำให้ฟันผุง่าย ร้อยละ 46.7 และหลังการดำเนินการ

ร้อยละ 96.7 ก่อนการดำเนินการมีความคิดเห็นว่าการได้รับฟลูออไรด์มากไปจะทำให้ฟันมีสีน้ำตาล ร้อยละ 33.3 และหลังการดำเนินการร้อยละ 76.7 และก่อนการดำเนินการมีความเห็นว่าควรมีให้จัดกิจกรรมส่งเสริมทันตสุขภาพ 93.3 และหลังดำเนินการร้อยละ 100

อภิปรายผล

จากการศึกษา การพัฒนาทันตจิตเพื่อการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ ด้านความรู้เกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับการพัฒนาการดำเนินงานเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพสูงกว่าก่อนดำเนินการทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยการนำเสนอความรู้อย่างละเอียดเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพตนเอง ความรู้พื้นฐานด้านทันตสุขภาพ ตลอดจนการตรวจสุขภาพช่องปาก โดยใช้สื่อการสอนที่มีความหลากหลาย เช่น การบรรยาย การใช้วีดีโอภาพยนตร์ แผ่นพับ การเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างได้ซักถามและเสนอแนะข้อคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมมีความรู้สูงกว่าก่อนดำเนินการ จึงสอดคล้องกับการศึกษาของภัทรธิรา บุญเสริมส่ง⁵ ในกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี ที่ศึกษาพฤติกรรมสุขภาพเกี่ยวกับทันตสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรีซึ่งพบว่าความรู้เรื่องโรคและอนามัยช่องปากมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการปฏิบัติด้านการดูแลอนามัยช่องปากของนักเรียน จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความรู้เรื่องโรคและอนามัยช่องปากมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลอนามัยช่องปากของวัยรุ่นตอนต้น ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย การฝึกปฏิบัติตรวจสุขภาพช่องปาก

การฝึกสอนสุขศึกษา ตลอดจนการลงบันทึก รายงานผลการสำรวจทันตสุขภาพ โดยใช้วิธีฝึกปฏิบัติ การเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่าง ได้ซักถามและเสนอแนะข้อคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมมีการปฏิบัติตัวด้านการเฝ้าระวังสูงกว่าก่อนดำเนินการ ด้านการปฏิบัติตัวด้านการเฝ้าระวังทันตสุขภาพผลการวิจัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับการพัฒนาการดำเนินงานเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ นักเรียนมีการปฏิบัติด้านการเฝ้าระวังโรคฟันผุสูงกว่าก่อนการดำเนินการทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย การฝึกปฏิบัติตรวจสุขภาพช่องปาก การฝึกสอนสุขศึกษา ตลอดจนการลงบันทึก รายงานผลการสำรวจทันตสุขภาพ โดยใช้วิธีฝึกปฏิบัติ การเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่าง ได้ซักถามและเสนอแนะข้อคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมมีการปฏิบัติตัวด้านการเฝ้าระวังสูงกว่าก่อนดำเนินการ จึงสอดคล้องกับการศึกษาของนางศรีไศล เกษศิริโยธิน⁶ ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานทันตสุขภาพโรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์ อำเภอบุนนาค สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษเขต 4 โดยใช้การมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลทันตสุขภาพกลุ่มผู้ร่วมศึกษาประกอบด้วย ผู้ศึกษาค้นคว้าครุอนามัยโรงเรียนจำนวน 3 คน ครูประจำชั้นจำนวน 3 คน และนักเรียนแกนนำจำนวน 24 คน ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ภายหลังจากที่ได้ดำเนินงานโดยใช้การมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลทันตสุขภาพ และกิจกรรมการเฝ้าระวังและดูแลทันตสุขภาพทำให้โรงเรียนได้จัดประชุมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีการวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการคัดเลือกนักเรียนแกนนำฝ่ายทันตสุขภาพเพื่อดูแลเพื่อน ๆ แปร่งฟัน มีกิจกรรมการจัดนิทรรศการให้ความรู้กับนักเรียน การจัดกิจกรรมการประกวดทันตสุขภาพ ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น

ได้ร่วมปฏิบัติกิจกรรมและมีความรู้ สามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้อง ครูสามารถตรวจและจัดระดับสถานะช่องปากของนักเรียนได้ การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและจากผลการตรวจสถานะช่องปากของนักเรียนหลังจากการดำเนินกิจกรรม นักเรียนมีฟันผุลดลงเหลือร้อยละ 27.15 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ นักเรียน ผลการวิจัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับการพัฒนาการดำเนินงานเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ มีระดับการมีส่วนร่วมด้านเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ นักเรียนสูงกว่าก่อนการดำเนินการ ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย การให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ทั้งร่วมคิดร่วมวางแผนร่วมดำเนินการร่วมประเมินผลและร่วมรับประโยชน์ การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย เปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างได้ซักถามและเสนอแนะข้อคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมด้านการเฝ้าระวังสูงกว่าก่อนการดำเนินการ

สรุป

การพัฒนาทันตจิ๋วเพื่อการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ นักเรียนโรงเรียนบ้านโสกเสี้ยวแสนสุข ตำบลห้วยโจด อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ วางแผนปฏิบัติการสังเกตสะท้อนผลในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาการดำเนินงานเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ นักเรียนโรงเรียนบ้านโสกเสี้ยวแสนสุข นั้น มีการวางแผนร่วมกันกับนักเรียน คุณครูอนามัยโรงเรียน และผู้วิจัยเสนอแนะแนวคิดและแนวปฏิบัติซึ่งทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความราบรื่นได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายและแผนมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและกรอบของกิจกรรมเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า การพัฒนาทันตจิ๋วเพื่อการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ ของนักเรียน เกิดการดำเนินงานเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ โดยทันตจิ๋วที่เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. เกิดการทำงานเป็นระบบ เกิดการติดตามตรวจสอบและรายงานผลสุขภาพช่องปากของนักเรียนอย่างเป็นปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยป้องกันโรคฟันผุไม่ให้ลุกลามเกินแก้ไข สามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ในพื้นที่แห่งอื่น โดยให้ทันตจิ๋วร่วมดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

2. การสร้างภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งจำเป็นในโรงเรียนและในภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรด้านงบประมาณในการเฝ้าระวังโรคฟันผุเพิ่มขึ้น

3. หน่วยงานในระบบบริการปฐมภูมิ ควรนำระบบการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟันแท้ไปเป็นแนวทางในการจัดระบบการเฝ้าระวังโรคฟันผุในฟัน โดยเริ่มจากการเตรียมโรงเรียน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านสุขภาพ การคัดเลือกแกนนำการพัฒนาศักยภาพแกนนำ การดำเนินงานทุกขั้นตอน เน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคีเครือข่ายและควรเพิ่มการให้บริการด้านทันตสุขภาพแก่นักเรียนเข้าถึงอย่างแท้จริงและต่อเนื่อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ด้านทันตกรรมให้เพียงพอต่อการให้บริการแก่นักเรียน

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก ผศ.ดร.พญ.ศิรินาถ ดงศิริ ที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงาน ขอขอบคุณ ผศ.ดร.สุเมธนา กลางการ ที่ปรึกษาวิจัยให้ข้อเสนอแนะแก้ไขข้อบกพร่องจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

1. ณัฐรุช แก้วสุทธา. **ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการดูแลอนามัยช่องปากของวัยรุ่นตอนต้น**.สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. แผนงานทันตสาธารณสุขตามแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 6. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ;2556.
2. กรมอนามัย. กระทรวงสาธารณสุข. **การสำรวจสถานะสุขภาพช่องปากระดับประเทศครั้งที่ 7 พ.ศ. 2555**. กรุงเทพฯ:สำนักงานกิจการ โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2555.
3. กิ่งกาญจน์ ขุนสอน. **โครงการยิ้มสดใสเด็กไทยฟันดี**. ขอนแก่น; 2556.
4. กองทันตสาธารณสุข.กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. **คู่มือการเฝ้าระวังทันตสุขภาพในเด็กวัยประถมศึกษา การดำเนินงานกิจกรรมเฝ้าระวังทันตสุขภาพของนักเรียนที่ครูทำได้**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก;มีนาคม 2531.
5. ภัทรธีรา บุญเสริมส่ง. **การศึกษาพฤติกรรมสุขภาพเกี่ยวกับทันตสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี**. ปริญญาโทพนธกศ.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ;2553
6. ศรีไศล เกษศิริโยธิน. **การพัฒนาการดำเนินงานทันตสุขภาพโรงเรียนบ้านโพธิ์กระสังข์อำเภอบุนหายุก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ**.วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตร มหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษา และการส่งเสริมสุขภาพ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น;2551.